

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

С о ф и я,
9 април 1987 година

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.:
I. ПРИСЪСТВУВАЩИ	3
II. ОТКРИВАНЕ	5
III. ИЗКАЗВАНИЯ	6
Дико Фучеджиев	5
Младен Киселов	6
Маргарита Дупаринова	11
Адриана Андреева	12
Красимир Кюркчийски	13
Иванка Димитрова	14
Таня Масалитинова	16
Константин Илиев	19
Андрей Чапразов	21
Димитър Канушев	22
Владимир Каракашев	24
ВНиколай Парушев	28
Дико Фучеджиев	30
IV. ЗАКРИВАНЕ	30

ПРИСЪСТВУВАЩИ:

ПРЕДСЕДАТЕЛ -

ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

ЧЛЕНОВЕ -

СТЕФАН ДАНАИЛОВ

ИВАНКА ДИМИТРОВА

СЛАВКА СЛОВОВА

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА

АСЕН ШОПОВ

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА

ПЕНЧО ЛИНОВ

АТАНАС ВЕЛЯНОВ

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА

МЛАДЕН КИСЕЛОВ

ВЕЛКО КЪНЕВ

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

БАНЧО БАНОВ

АДРИАНА АНДРЕЕВА

АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ

САВА ХАШЪМОВ

ГАЛИНА АСЕНОВА

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ

ДИМИТЪР КАНУШЕВ

НИКОЛАЙ ПАРУШЕВ

КРАСИМИР КЮРКЧИЙСКИ

СТЕФАН САВОВ

МАРИЯ ДИМАНОВА

ЛЮДМИЛ ПЪРВАНОВ

ВАСИЛ СТОЙЧЕВ

ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ

ОТСЪСТВУВАЩИ:

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ

НИКОЛАЙ ЛЮКАНОВ

КИРИЛ ВОДЕНИЧАРОВ

АСЕН МИЛАНОВ

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

Състоял се в Заседателната зала на
Народен театър "Иван Вазов" на 9 април 1987 г.

НАЧАЛО: 23.00 ч.

КРАЙ: 24.30 ч.

О Т К Р И В А Н Е:

ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другарки и другари,

Откривам заседанието на художествения съвет.

Тъй като представлението свърши в 22.40 ч., което е супер удовлетворително ^{за} нашите очаквания, които бяха ~~малко~~ по-песимистични, смятам, че може да се приеме и да се смята за нормално. Ето защо, ние не разполагаме с малко време, но не и с много, разбира се, и е редно да бъдем по-кратки, по-лаконични в изказванията си, за което апелирам. Поканили сме артисти, казали сме, че могат да дойдат, които желаят, да заповядат. Тъй

като се повдигаше въпрос артистите, участващи в спектаклите, да присъствуват на художествения съвет. Аз нямам нищо против. Моля това да не смущава никого от членовете на художествения съвет да направят своите изказвания. Както казват в Съюза на писателите, - да мислим по новому, - и дискусиата е посветена на този лозунг.

Дава думата на Младен Киселов.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Има някои обстоятелства, които ме карат да взема пръв думата. Смятам, че от репетицията, която гледахме на режисьорския съвет и днешното въртене има съществена разлика към по-доброто. Преди всичко това е общата дължина на представлението. Смятам, че репетицията беше с много по-осезаема белота. Това е есобено валидно за първата част на представлението, този по-добър вид на днешната репетиция. Разбира се, всеки от нас има своя Хамлет в представите си и в този смисъл мисля, че можем да бъдем полезни ако се опитаме да си отговорим на въпроса къде, в кои части представлението е било убедително за нас, в кои части е събудило въпроси, т.е. да изкажем максимално близо до своите мисли усещанията си, така че Асен и колегите актьори да получат един сборен образ дали това, което са искали да изразят, е изразено. Особено, когато се прави такъв текст, то хората, които са правили представлението са получили представа, дали са изразили това, което са искали да изразят. Казах, че първата част на представлението мина по-добре тази вечер, в смисъл, че за мен тя мина по-ясно отколкото втората част. Във втората част съществува един въпрос и той е свързан със всички сцени, които следват след писмото, което Хам-

лет изпраща до краля, че е отново в Дания. От тук нататък има нещо, което лично за мен не беше достатъчно убедително. Преди тук трябва да се започне с промяна в самия Хамлет. Смятам, че изпращането на това писмо и връщането му тук са вече от името на един друг човек. Продължава на сцената да се води действието от името на човека, който е бил преди това. Смятам, че едно вглеждане в текстовете на Хамлет от този момент до финала ще даде и на Стефан и на Асен още възможности да обогатят ролята и представлението с едно ново лице на Хамлет, тъй като има една гледна точка към този образ, която се изразява в това, че този герой не е характер, а е и нещо друго, нещо по-голямо. И ако приемем, че в този образ са събрани всичко хора, то има едно лице на Хамлет, което за мен не е изразено от този момент нататък - от стъпването му отново на Датска земя - не е изразено достатъчно категорично. А това е лицето на решилият човек, на човекът, който е взел някакво решение. Разбира се, това е много субективна гледна точка и ако тя бъде полезна за работата, трябва да бъде ако не - естествено е тя да остане моя гледна точка. Взел решението човек, като че ли от тук до финала би действувал доста по-възвишено. Има някаква нерешителност, някаква непоносимост в текстовете на Хамлет от тук до финала, която лично аз бих изразил по-категорично, по-ясно, и по-кратко. Смятам, че от тази част на представлението до финала има дължини. Особено, това е свързано с текста на гробището, където самият начин на игра у двамата гробари, разполагането на действието на сцената в дълбочина, където много детайли се губят, където се напъваме да чуем, където лицата се губят.

Използването на начина на игра, който е битово-правдоподобен лишава тези сцени от оня мащаб, който представлението до там в доста моменти постига. Като че ли режисьорската ръка е малко уморена или омекнала от този момент до финала. Като следствие на това, бих сложил и неубедителната за мен финална сцена с боевете, с начина, по който един по един героите умират. Избраният ход е битово-правдоподобен, което мисля, че смалява мащаба на замислената история и едва самите финални минути да правят един опит да бъдат върнати нещата. Смятам, че тук преди всичко се крие и начинът, по който е трактован Хамлет, продължаващият да разсъждава в това решение. Докато, според мен, текстовете говорят за един човек, който е взел някакво друго решение и действа от гледна точка на взетото решение. Много може да се говори за тази история, тъй като тя е една от най-загадъчните пиеси.

Положителната крачка от режисьорския съвет до днешната репетиция е първата част, където енергията на излишния разказ е много по-ясно изразена, много по-концентрирана, където има много моменти, които са достигнали до една яснота, до една недвусмисленост, а това помага на зрителя да чете сценичния език без напрежение. И да разбира до много голяма степен това, което става на сцената. Не случайно и отзвукът в зрителната зала на сцените в първата част беше по-интензивен, по-бърз. Колкото повече представлението отива към финала, във втората част у зрителя настъпи умора. И тази умора би трябвало да се отчете в по-нататъшната работа. Тъй като колкото и да е тежка тази пиеса като време, като обем, като идеи, като натоварваща съзнанието на зрителя история, то театърът в никакъв случай не бива да уморява зрителя. Аз смятам, че тук

има върху какво да се помисли, тъй като умореният зрител вече не е оня обект на въздействие, за който всички мечтаем. Трябва да се запази докрай свежото възприятие на зрителя. Има доста неща в тази втора част, които уморяват съзнанието. Смятам, че една по-енергична намеса тук - режисьорска, актьорска, едно концентриране - би донесло по-добър резултат.

Искам да завърша с това, че поначало опитът, който прави нашият театър да представи този текст, би трябвало да бъде приветствуван, тъй като чисто професионално вътре за нашата работа, за нашите хора, които се докоснаха до тези текстове, които ги говорят и ги изразяват със сценичен език, това е изключително полезно. Това е изключително полезно за публиката, която жадува за текстове, където нещата не са казани едно към едно, а където обема на мисълта, дълбочините на мисълта поднасят непрекъснато изненади. Всичките наши усилия да правим съвременна драматургия от последните сезони, поставяйки изведнъж до този образец на живо, на същата сцена, на същия под, изведнъж олеква така, че на човек му става болно за усилията, които влагаме често, за да правим съвременна драматургия и която като сапунен мехур се пука много бързо в началото на представлението. Будейки мисли за съпоставка между вечното и временното на наша сцена, главно този текст, който е направено усилие да бъде оживен, да бъде предложен за развисьл на зрителите - аз оценявам високо този опит, това усилие и вярвам, че представлението, след като се овладее окончателно, ще има един дълъг живот.

Където просто респектът от разискваните теми, от засегнатите вечни проблеми – този респект у зрителите мисля, че ще нараства, колкото повече представлението ще се освобождава от тежестите на родилните мъки, защото ние се стараем за едно много тежко раждане.

Вярвам в успеха на представлението и от все сърце желая на добър час на всички, тъй като това е нещо, което ще помага и на театъра, и на участващите актьори в следващите им работи. Веднъж докоснали се до такива неща, до такива текстове, те ще бъдат по-дълбоки, по благородни, по-смирени пред безкрайностите на тези образци, на драматургия, които за съжаление толкова рядко правим.

Всеки сезон в Лондон се появява един или два "Хамлет", почти всеки сезон, ако не и всеки сезон. Разбира се, това е тяхна национална драматургия и измеренията са други, но през колко трактовки, през колко представления са преминали възприятията и на публиката, и на критиката и на професионалистите – актьори, режисьори – в навлизането на тези текстове. И няма защо да се учудваме, че подходяйки към съвременните текстове техните мерки са други. Работейки три представления в Америка аз имам тази представа, какво означава човек да работи с актьори, които са изиграли тези неща многократно. Критерият ли към текста е друг, критерият към партньорството е друг, критерият към самия факт на спектакъла е друг, докато рядката проява на подобни образци на наша сцена, мъката, която те събуждат по време на правенето, защото нашите сетива са загубели и реализацията на тези текстове

ни затруднява, ние сме като някакви ръждясали машини - това е нещо, което поне нашият театър би трябвало равномерно да се опита да преодолее. Играейки по-често, използвайки по-често тези текстове. Това ще бъде от голяма полза и за актьорите, и за режисьорите, и за публиката. Човек не може да не се развълнува от факта, че от нашата сцена звучи такъв текст.

Поздравявайки колегите още веднъж, от сърце им желая на добър час.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА:

Гледах и двете представления и сутринта и сега. Самият факт, че можах да издържа показва, че са много положителните качества на тази работа. По един много верен път е вървяла цялата работа. И съм горда, че винаги това, което съм лелеела в себе си като човек, който върпи по някакъв начин в този много труден, а толкова примамлив път - път, който те държи така, че можеш да паднеш, да умреш на него - това е пътя на нашето театрално изкуство. Мисля, че работата върху тази пиеса е била такава. Всеки един от участниците в тази пиеса, като се почне от режисьора Асен Шопов и разбере Стефан Данаилов, и всички колеги, които са в това представление - това е един огромен труд, който още веднъж мобилизира живота, работата в нашия театър. И това е най-ценното, най-хубавото. Съгласна съм със всичко, което каза другаря Киселов. Това е една изпитана истина, че с течение на времето положително ще узреят нещата в пиесата.

Не бих посмяла да кажа, че тазвечаршната работа е репетиция, защото то вече е представление. Наистина във втората част има още какво да доизпълняват актьорите във своята задача. То е в следното - тази вечер не беше така силно това, когато пред гроба на бащата Хамлет каза "пффу". Тази вечер го направи само веднъж, сутринта беше два пъти. Може би това трябва да е с една крачка по-навън, по-салеце от мястото, където е гроба. И другото е - когато идват заедно с Хорацио и другите двама - Мишо и Косьо - те са на по-високата част на сцената, а Хамлет е на по-ниската. И той ги поздравява. Мисля, че пред този принц, макар и негов приятел не може да му говори от високо.

Искам да попитам за Офелия. И сутринта, и сега имаше едни възклицания - "ой", "ой" на лудото - нещо, което ми каза, че това е руско възклицание. Дали е така в текста, но това ме отведе веднага на друго място.

Тази сцена с актьорите, това скачане на Стефчо по сцената - това е нещо, което никога няма да забравя. Това е чудесен труд, чудесен резултат.

От сърце пожелавам на добър час.

АДРИАНА АНДРЕЕВА

Аз не съм гледала нито една репетиция. Тази вечер за първи път гледам представлението и от цялото си сърце искам да поздравя и Асен Шопов, и Мария Диманова, и др. Савов, и др. Кюркчийски, и най-вече колегите си. Във възторг съм от спектакъла.

Гледала съм представления на Шекспир в Лондон, Стратфорд и тук, които са идвали - никой спектакъл не е свършвал по-рано от три часа и половина - четири. И много съм удивена, че всеки говори за дължината на спектакъла. Те треперят над всяка своя дума - актьорите имам предвид - треперят за всяка дума във "Хамлет". Защо трябва да режим, да съкращаваме, за да угодим на публиката. Та който дойде ще знае, че ще гледа "Хамлет", а не например "Свекърва" на Антон Страшимиров. Нито ме подразни втората част, нито ми се стори дълга - всичко ми се стори на мястото си. Стефан Данаилов беше с толкова вътрешна енергия, която предаваше и на партньорите си, и на публиката. Такъв бледен, отслабнал, интересен, по новому направил нещата, претрадал ги. Изпълнението му беше много хубаво. Двете жени бяха толкова хубави, и толкова силни в драматичните си моменти. Въобще мисля, че сте претрадали много този спектакъл и е една рожбичка, която тръгва и ще има огромен успех.

На добър час ви желая.

КРАСИМИР КЮРЖИЙСКИ:

Аз за първи път съм на ваш художествен съвет и няма да се изказвам от професионална гледна точка, а като зрител. Огромно впечатление ми направи този спектакъл, с огромно удоволствие присъствувах на актьорската игра на всички. Смятам, че за разпределението на тези роли бях малко шокиран, защото всеки в себе си носи специална нагласа за Хамлет, за цар, за царицата, за Офелия. Но това, което видях тази вечер -

всичките бяха от блестящи по-блестящи – и Велко Кънев, и Стефан Данаилов и всички останали. Това е един блестящ спектакъл и втората част даже е по-силна, според мен, от първата. Това е лично мое мнение.

Смятам, че гласът на Андрей Чапразов, когато се явява духът на бащата не е записан на нужната висока. Това е единствената забележка, която намирам. Музиката е великолепна. Финалът е много хубаво решен. Всичко останало за мен, носи белега на голям професионализъм и ще има голям успех.

На добър час.

ИВАНКА ДИМИТРОВА

Аз също смятам, че това представление е един много сериозен успех за нашата сцена, за нашия театър. Мащабно, сериозно, силно решено. Разбира се, имам някои малки забележки и те са по-скоро в недоработването във втората част от спектакъла. Докато в първата част много по-гладко, по-хармонично, по-верно вървят нещата; имаме тази личност, обединяваща човека – Хамлет, който е стрелян от всички страни, с една дълбока, чиста емоционалност. Разбира се, имам предвид и това, че като в първи спектакъл някои елементи са в повече, които трябва още да се овладеят, но общо много хармонично, много верно и много богато. И останалите, които го съпътствуват, които водят събитията се подчиняват на това негово емоционално, сложно богатство.

Във втората част, когато той трябва да отиде повече към разума – там нещата не са категорични, не са ясни, не оста-

ва опашката от първата част. Това остава не само в изпълнението на актьора, но остава и в решенията на режисьора, разбиването на тези които са стреляли, които са унищожавали чистотата, нравствеността, красотата - те биват разбивани много във втори план. Искане ми се да ги видя разобличени, че да може да дойде присъдата на Хамлет.

И втората ми забележка - във второто действие осветлението не е довършено може би. Особено сцената с боя - това, което ти правиш толкова красиво с тези далечни малки пушеци в първата част, тук вече няма основание да съществува при боя само акценти да се дадат със това осветление върху лице и т.н. За мен осветлението във втората част не е довършено.

И още нещо - наистина, текстът в тази пиеса е толкова важен и значителен, че нямат право актьорите на много места да говорят неясно. Трябва да се помисли върху това. Дали положение на тялото да се смени, да говорят към сцената, въпреки, че Стефан, когато говори в дъното на сцената, е ясен.

За мен образът на кралицата е нерешен, не го разбирам, не я виждам каква е - жена ли е, майка ли е, злодейка ли е, нежна жена ли е, интелектуалка ли е? Каква е? Мисля, че тук също трябва да се помисли, защото много от сцените на Хамлет се решават с нея. Това са дребни неща, които се оправят, но трябва малко работа, съвсем малко, като едно явление за нашия театър, но иначе това е много сериозно, силна работа и лично аз съм доволна.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА

Иска ми се да кажа нещо по-съществено, нещо, което да бие в целта и да помогне на цялата работа там, където има още да се помогне.

Преди да гледам сутрешната репетиция, взех снощи и прочетох "Хамлет", понеже отдавна не бях го чела. Казах си: "Господи, какво наистина велико произведение!" Аз днес отидох да гледам съвсем неподготвена. Наистина първата част е много по-готова от втората, много по-оформена, много по-изработена, намерена. Втората част трябва да се доработи. Тя не е готова. Има някои съществени неща, за които искам да бъда откровенна и се надявам, че няма да ми се обидят и режисьора и колегите, защото говорим все големи неща, хубави неща, но нека да кажем съществени неща. Хубавото си е хубаво, а това, което има да се доработи - трябва да се доработи. И понеже Асен Шопов е един много добър режисьор, макар че има лош характер, но той е талантлив човек.

1. Във първата част - не мога да приема тези гласове на мъртавци - интересен ми е пролога, обаче трябва да бъде по-съкратен, това е хубаво, че почва с това погребение, интересно, ангажиращо, но като заговорят тя на немски, тя на английски и т.н. Това аз обсолютно не го приемам, но приемам този пролог, който ми е интересен с тази мраморна паметна плоча, която е гроба на стария крал. Стефан има великолепни моменти, има недоработени моменти. Защо трябва да бъде в хленч направено. Като прочетеш Хамлет, (така прясно, както аз съм го прочела) има един много здрав, постепенен криминален сюжет.

"Хамлет" - пиесата - това е една схватка на живот и на смърт между краля и между Хамлет. Непрекъснато върви тази схватка, през всичките действия падат жертви по пътя на тази страшна борба, но основата е в тази борба.

Когато ние разпределяхме "Хамлет", ние бяхме против това Велко да играе кралят. Аз обожавам Велко Кънев като актьор, това е един великолепен наш актьор. Но кралят си иска своите данни. Затова, щом си дал кралят на Велко, ти, Асене, трябва да му помогнеш. Има неща, където ти не си се намесил достатъчно - актьорски, режисьорски и не си ги довел до край. Това, което Иванка каза за кралицата, е верно, защото тя зависи от краля. Това е един тандем. Това са двама души - донякъде прилича на двойката на "Макбет". Само че там по-действиената е жената, а по-недействиеният е мъжа. Тук е обратно. Кралят по някакъв начин е подчинил тази кралица. С какво я е подчинил? В очите на Хамлет може би той е грозник, но това е един мъж - 300%, който е подчинил тази жена и която е негова функция. Велко носи в себе си друго излъчване. Когато Велко ми играе злодей, аз не му вярвам, защото Велко носи в себе си едно излъчване на добър човек. Той много се е постарал за ролята, аз вярвам, че той много е работил, но това е все едно да ми дадеш на мен да изиграя Леди Макбет. И затова аз казвам - ако си направил такъв крал, тогава направи по-действиена кралицата, тогава тя да бъде пружината. Мария Стефанова абсолютно е за ролята, но този тандем не ми е ясен. Не можеш да ги разбереш какви са тези хора - и единия разколебан, и другия разколебан, а това е една двойка, която действа, която води действието. И противодействието е Хамлет. Тук има какво да се до-

работи. Според мен във втората част има неща за същращение. Тези войници, например, които минават на Фортинобрас - дълго, скучно, ненужно. Много са по-ефектни ако излязат накрая с тези дула. Това е излишна дължина. Излишно дълъг е диалога между Лаерт и краля. Доскучава. Тези неща могат да се кажат с много по-малко думи.

Дуелът е много лош. Ужасен. Любителски. При това ниво на представлението, което е дал и режисьора, и актьорите. Извинявайте, но във ВИТИЗ по-хубаво се фехтоват. Или ги дай в заден план, или ги затъмни... Не може в такъв спектакъл да има самодейна работа - това е "ХАМЛЕТ". Bravo на вас, че сте се наели да правите "ХАМЛЕТ", защото "ХАМЛЕТ" се прави на много години веднъж - това е голяма работа.

Според мен ако се дороботят нещата - това е режисьорска работа, има възможност за същращение. Прав е Киселов, че зрителя се уморява, че става прекалено дълго.

Нещо в гробарската сцена ме подразни. Не мога да кажа какво е - но в присъствието и на Хорацио, и на Хамлет, и на двамата гробари имаше нещо, което не ме задоволи. Аз смятам, че има още работа върху спектакъла. Тази сутрин страшно ми хареса сцената на Офелия, на нейното полудяване - толкова неочаквана и решена по съвсем нов начин. Също ми хареса Подонни - великолепен актьор. Великолепни неща има Стефан, но има още работа. Всички актьори са се постарали, но Асен трябва чисто режисьорски да се позанимава с техните линии за да им помогне.

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

Струвами се, че общо взето надделя мнението, че втората част е по-недоработена. Аз съм на същото мнение.

Първото усещане за нерешени неща във втората част идва от сцените, които стоят бутафорни. Неинтересна е според мен сцената, която Шекспир озаглавява "Равнина в Дания" – срещата на Хамлет с войниците на Фортинбрас. В концепцията на режисьора беше важен момент в тази сцена са текстовете, които се отнасят до безсмислието на войната, предполагам, че сте забелязали – текстът е доста разместен и прекомпозиран. Би могло да се остави сцената с първата част – репликите, текстовете около безсмислието на войната, просто наполовина да се съкрати текста. Цялата тази сцена може да бъде като знак, защото тя иначе ще стои действително бутафорно. Таня е пр ава за тези войници, но не може да се махнат. Ако те се появят накрая с тези топове и с тези китайски физиономии съвсем ще озадачим зрителя. Това трябва да го има, за да може да се използва и на края. А накрая то е обезателно нужно. Според мен ако се съкрати сцената и се направи по-убедително, аз не виждам защо да не излязат така, както влизат. Влизането е много внушително, то е неочаквано. И с това, че са близко един до друг създават впечатление за плътна войнишка маса. И ако излязат така – ще стане!

Какво е поправимо, според мен. Младен каза, че Хамлет не може да се появи такъв, какъвто беше преди – най-елементарното – костюма. На режисьорския съвет и на предните репетиции се явяваше с един дълъг шинел. Може да не е точно това и все пак е по-добре от този красив костюм, с който от-

ново се явява Хамлет, такъв, какъвто си е бил. Не става въпрос за костюма, но от тука тръгват доста неща.

Разговорът с гробаря - има някои неща непоправими, по простата причина, че тук текста, с който се е сблъскал Валери Петров не се поддава на превод в първите разменени реплики между Хамлет и първия гробар. Човек, който е чел "ХАМЛЕТ" ще се сети, че тук става въпрос за омоним, че това на английски е "лъжа" и "лежа". Даже и да се сети, неznam дали ще се засмее. Веднага след това следва пак игра на думи, също непреведима. Неочаквано Хамлет говори на един от българските диалекти. Безсмислено. Нещо, което не става - не става.

В сцената при оплакването на сестра си в жеста, в поведението на Лаерт има нещо вълшиво, нещо неистинско трябва да има. Тука вече актьорът може да играе спокойно. Това което за съжаление падналите текстове преди се нарича страсти на парцали. И още един път тук ще видим честния, светлият, откровеният, истинският, хуманистичният човек Хамлет, който не може да изтърпи фалша. Тогава сцената ще придобие смисъл, защото това не е маловажна сцена, това е централна сцена в погребението. И тогава, ако тя е безсмислена, а тя е, тогава нещата потъват, губят се. След тази сцена мисля, че разговорът Хамлет-Хорации - разговорът около Юлий Цезар и т.н. - тук малко би могло да се махне. Защото веднага следва обяснението за Розенкранц и Гилденщер - това трябва да остане, но другото може да се махне.

И аз гледах с претиснение боят със шпаги. Отделните моменти в боя трябва да бъдат ясно отчетени, а те не са. При-

мер за това е момента, в който Хамлет избива шпагата на Лаерт. Обезателно е необходимо да щипне върха, да види това нещо, че е остър. Това е скъжетен момент. Опишване на върха е необходимо, иначе не се разбира. Такива неща трябва да се видят.

Обръщам внимание на тези неща именно във финалната сцена от гробарската сцена и двубоя, защото тука всяка неточност тежи много. Тук едно излишно изречение, една фалшива реплика, нещо което навява скука, тежи десетократно повече, отколкото от пролога където, аз съм готов да изтърпя много неща. Защото отначало зрителят е предразположен. Нямам нищо против дългата експозиция, ако финалните сцени са решени. Монологите и гласовете на мъртъвците хич не ме смущават. Шекспир и той е мъртъв.

АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ

Едно неверие тази вечер се трансформира във вяро. Това разминаване между режисьори и актьори, което напоследък така бушуваше на сцената, по гримьорните, тази вечер нещата започнаха да се избистрят. И това е съвсем естествено – резултатът е публиката, зрителите. Не това, че на няколко места ръкоплясканията обобщаваха намеренията, но заради факта, че едно неспокойствие, което постепенно се превръща в една увереност. От тук нататък нещата вече са поправими. Има препоръки – те бяха много, казаха се, Асен ще ги изпълни.

Стефан прави една много сериозна, хубава крачка. Струва ми се Стефване, че вътрешното уплътняване, една трагика, която трябва да попретиснеш. И това разточителство на гласа го махни. Това са неща, които ще дойдат.

Що се касае до Велко - той ме изненада. Какво да правим. В крайна сметка Велко е такъв един арабийски тип, не можем да го направим друг. И самата кралица го е харесала такъв, какъвто си е.

Мария Стефанова още е смутена, тя се търси. Но радостното е, че тази вечер главните неща се отпушиха и от тук нещата вече ще получат своя естествен развой и ще се наместят.

Що се касае до записа - наистина трябва да мине през реминисценция този запис. Трябва да стане малко извън земно.

Искам да запитам съвета - това явяване на актьорската трупа как дойде при вас? Добре. Защото говори се за кралска трупа, а ние излизаме малко като циганска.

Смятам, че това е един хубав успех. Той тепърва ще расте.

На добър час.

ДИМИТЪР КАНУШЕВ

Аз няма да изказвам такива съображения от политически характер, искам да изкажа мнението си от спектакъла.

Първо искам да кажа, че малко повече от половин век "ХАМЛЕТ" се появява на сцената на Народния театър. Първо, това е една мечта на трупата, и второ, тази пиеса е задължително поне през 10 години да се появява. Мисля, че всеки добър актьор трябва да изиграе своят Хамлет, за да направи своята кариера.

Очевидно, интересува ни какво мисли Асен Шопов, Стефан Данаилов, цялата трупа - какви са техните основания да поставят пиесата, да изявяват тази роля, т.е. цялата им

съвременна позиция, концепция - както искате кажете. Върви се към политическо разработване на пиесата и мисля, че това е вярно. Но към цялата концепция и на режисьора, и на актьора аз нещо или не разбирам, или нещо наистина не достига, особено в първата част. Според мен пиесата е едно мъжествено постигане на познанието на действителността. Но това не може да стане, ако още в самото начало актьорът вече е направил своя избор, стигнал до едно убеждение. Мисля, че този момент на постепенно разкриване на действителността, на истината е много важен и той е свързан с трагическото възприятие на човешкото съществуване. Това на мен не ми достигаше. И ако в първата половина на първата част такъв въпрос не стои пред мен, към края на първата част аз почувствувах остро тази липса на такова остро и по-сложно трагическо и философско възприемане на нещата. Имах чувството, че повече изобличителната страна, повече разчистването на сметки е на чистата страна на работата и по-малко тези политико-филосовски обобщения, които пиесата, цялата постановъчна традиция на пиесата има - тези неща са дължни. Като познаваме Асен Шопов, като знаем неговите пристрастия какъв театър иска да прави аз не му натрапвам решения, средства, мотиви, които не биха били интересни. И все пак ми се струва, че е необходим по-сложен обем на образа и изобщо на цялостното развитие на постановката. Мен ме интересува основно това съдържание на образа, на конфликта на самата пиеса и постановката. От там според мен идве и известна монотонност във втората част - нещата почват да се повтарят, твърде ясни. директни са. Липсва даже и възможното разнообразие в развитие на сюжета. Това са неща от по-общ

характер, но са важни и имат пряко отношение към подхода на режисьора, в цялостната работа и специално образа на Хамлет. Има много завършени неща - и Наум Шопов и Велко Кънев. Още след няколко представления нещата ще стоят много по-добре и по-пълно.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ

Аз се радвам, че голяма драматургия се явява на сцената на Народния театър. Но вътрешно не мога да се съглася, че класиката се появява на 10 години веднъж на сцената на Народния театър. Направих си една равносметка - в момента на сцената на Народния театър вървят "Хамлет", Лопе де Вега, Молиер, Бомарше, Чехов, Грибоедов, Еврипид - значи седем класически постановки. Започваме да говорим дали няма малко известно увеличение в тази тема. Забелязвам този "актьорски плач" по класиката, който от една страна искам да го разбера, от друга страна - имаше едно изследване - 23% от репертоара на българския театър е от класически пиеси. Според мен трябва да се постави въпроса как играем класиката, а не дали достатъчно я играем.

Отнасям се с уважение към тази постановка на Асен Шопов. За съжаление, този път доста излишни приказки се казаха и се чува предварително, изобщо почти пред всяка премиера създава усещане за катастрофичност. Не съм съвсем убеден, че е само от нерви.

Днес, трябва да призная, че и аз дойдох с малко свито сърце; още повече знаем, че пристрастията на Асен Шопов са към друг тип драматургия. Готов съм да разговарям

за тази постановка, изхождайки от замисъла на режисьора. Снектакълът е интересен, има много впечатляващи сцени, разбира се и тука забелязваме визуалната, прастиката, музиката, осветлението, тази музикално-светлинна апаратура е разработена с по-голямо въображение, с повече размах, отколкото работата на режисьора с актьорите. До известна степен се чувства известна самостоятелност на актьорското майсторство, известно отлепване от режисурата. Мен ме смущава по отношение на замисъла, който аз искам да го приема през погледа на режисьора, това, че конфликта в пиесата – това е между Хамлет и светът на Елсинор – този замисъл ми се вижда малко стеснен. Не чувствавам достатъчно светът на Елсинор, светът на Дания – затворът. Това, за което говори Парушев, че тази обобщаваща философска сила на конфликта не се чувства в необходимата степен в постановката. Особено в нейната втора част.

Мисля, че режисьорът трябва да прередактира последните две сцени, особено сцената на гробищата. Това е изключително важна сцена. Там има сюжет на неяснота – не е ясно за какво Хамлет конфликтует с Лаерт. Това е основното в тази сцена. Там и поведението на Хамлет трябва да бъде малко по-друго, по-ясно да се чувства еволюцията, вътрешната еволюция на драмата, вътрешната енергия на човека, който вече отива решително към вътрешната развързка, т.е. към смъртта, към гибелта. Той осъзнава ясно това.

Мисля, че актьорите общо взето се защитават. Моите бележки са към Мария Стефанова. Аз не мога да разбера какво точно се играе от кралицата, Ако трябва да конкретизирам какво играе, какъв е образа на кралицата аз не мога да отговоря на този въпрос. Да не говорим, че не чух почти 3/4 от текста.

Сащо така Офелия - какво точно се играе - жертва, участница в играта, глупост, лекомислие, влюбване, невлюбване, робство. Във всеки образ има едно зърно, нещо основно, което ние да развиваме. Мисля, че тук в тези два образа ансамбълът се пропуква.

Мисля, че доста интересно е решена Мишеловката - много интересно е решена режисьорски, бих казал оригинално е решена.

Мисля, че има много интересни неща в Стефан Данаилов. Според мен, той доказва, че може да играе Хамлет. Режисьорският замисъл е сложил отпечатък върху неговата игра, известно отмъщаване в темата на отмъщението като че ли излиза на по-преден план. Размисълът на Хамлет, това което каза и др. Парушев ще го повтори - освен динамиката, освен стълпотворението, освен жаждата на отмъщение, освен борбата срещу неправдата, все пак, в отделни мигове виждаме как Шекспир блестящо е построил. Защо монологът на Хамлет "Да бъдеш или да не бъдеш" е съвсем в началото. Каква е тази визитна картичка в началото. Това е много елементарно да се казва този монолог в началото. Шекспир има изключителното чувство за вътрешната логика в развитието на образа. Как ще му сложиш кулминационният момент в началото. Говоря за пролога. Защо е всичко това - верност към традициите. В програмата ще напишете, че сте изучили добре традициите. Лично мен това нещо ме дразни. Внася ми един чужд вкус на духа.

Стефан Данаилов има чудесни сцени, но тази роля е много трудно да се обхване. Има и спадове в последните две картини. Този бой прилича на читалищен театър. Тази сцена е много остро сюжетна - да се покаже коя е острата шпага,

коя е тъпата, кога си смениха шпагите – много важно е това, в тази сцена има много важни смислови акценти. Ако те пропаднат – всичко пропада. Мисля, че сцената с чадърите – добре като начало – накрая преминава малко като къдрава антена, когато си хвърлят и двамата чадърите.

Мисля, че Асен Шопов рядко прави експерименти с актьори. Тук аз го поздравявам за експеримента, който е направил д Велко Кънев. Верно, че материалът, т.е. човешкият материал се съпротивлява на характеристиката на образа. Като кажем кръля и виждаме величавата осанка на Сава Огнянов. Макар, че виждам, че ролята е още неравна, твърде неравна, защото съм оптимист. Велко направи най-трудните сцени – молитвата, монолога – много добре. В другите сцени не беше така уверен. Мисля, че има една грешка, чисто методологическа – твърде рано смъкна маската. Не мога да кажа точно в коя сцена, но твърде рано смъкна маската. Той е достоен противник за Хамлет.

Шопов е интересен, ако му се махнат тези флйонги, които се връзват тук-там, особено за финала говоря.

Мисля, че спектакълът ще расте. Ние все пак забравяме какво значи първа среща с публиката. Актьорите губят равновесие – дори и най-опитните от тях.

Аз казвам, без да приемам единодушно спектакъла, имам сериозни бележки, дори към самия замисъл, отнасям се с уважение към резултата, към усилиято. Мисля, че ще бъде един от интересните постановки на сезона и в този смисъл искрено пожелавам успех.

НИКОЛАЙ ПАРУШЕВ

Имам усещането, че този спектакъл до голяма степен се явява като критичен в момент на други постановки в нашия театър. Една точност на авторския текст, на едно достоверно разкриване, колкото и елементарно да прозвучи на сюжета. Много експерименти бяха правени, не само у нас и другаде, в които заради актуалността на момента спектакълът получава някакви обратни ходове. Ако тази постановка ни накара да се замислим - това е нейната общност, нейната четливост - постановката има почит, за какво става дума. Това е твърде важно. Твърде малко представления има в нашия театър, когато го има този момент, който на пръв поглед е твърде елементарен, а той е поначало твърде сложен, твърде стожерен. Сюжетното разкриване и от там нататък да търсим голямото форсиране на нещата.

Вторият момент, за който искам да кажа нещо, жой е като контрапункт на някои неща, по линията на тази достоверност, на тази фактурност на представлението, нещо което лежи в школата на нашия театър. Макар, че в този спектакъл може да се забележи как тази артистична школа се преборва, тя се разпуква. Играе се различно.

Третото нещо, което искам да спомена и нещо което дава основания за различни размисления, това е темата на самото представление. Не съм гледал последното представление, в което Бран Даун искаше да играе - колеги са ми разказвали - изпълнение откровенно посветено на силата, на стремежа, на страстите в съвременния свят. Ако погледнем точно за какво става дума, моментът за трона е момента за който има право

справедливо да наследи трона на оня първи Хамлет, който беше човек преди всичко. И предполагам, че неслучайно гробът на загиналия крал стои на авансцената. Това е темата около която кръжат всички, и около която се сблъскват всички. Това е ход на режисьора. Аз приемам това общо решение на спектакъла на Асен Шопов в този смисъл сериозно. В общи линии, което на мен ми прави впечатление и което ми се струва, че има сериозна заявка, това са два момента – момента на играта и момента на манипулирането при човека. Моментата на играта твърде точно се води от Стефан Данаилов – двойната игра, момента на мнимото полудяване и момента на точната страна. Другият момент – момента на манипулирането се води твърде сериозно, той малко извиква внезапно, но после продължава пак да се води от Велко Кънев. Темата е страшно съвременна и ако тази тема получи обем как един властник съумява да манипулира около себе си своите приближени, за да удържи тази несправедливо взета власт от него е темата на манипулирането. Това нещо звучи в спектакъла.

Още нещо, което искам да кажа. Какво противоречие предвиждам в самия спектакъл и по-скоро в актьорското разкриване на образа. Имам усещането, че съществува едно преборване на точните размисления, на точния адрес с известна показност – моля да ме извините, но малко късен, отколкото са. Спектакълът по начало има обем. Възможно е да има противоречия. Прологът ни поднася едно обемно виждане на самата тема. Това е тема, която не е днешно заробена, тя е заробена много по-отдавна. Това ще продължи и нататък. Така темата ще стане близка до всички нас. Дискутирайки това пречистване, това преборване на очистения текст, с това малко

късане на страстите, където нещата вече се принизяват.

И последното, което искам да кажа за последната, втора част. Имам унесщането, че там няма просто сцепления на нещата. Сцеплението между сцената, между героите не е точно градинно. От там може би идва известната скука, може би е силна дума, но известната наивност. За мен това са поправими неща, но това произведение дава поводи за различни размисления.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Другари.

Благодаря на членовете на художествения съвет, че се отзоваха на едно такова представление, което подготвихме и което мина през много трудности. Благодаря за отношението и за изказванията, които се направиха ~~тук~~, благодаря за мислите, за препоръките. Мисля, че от тези изказвания можем да направим един положителен извод за цялото представление. За една положителна, утвърждаваща оценка. И от друга страна, хубаво е, че се дадоха много конкретни препоръки, конкретни идеи, които режисьорът трябва да вземе под внимание. Те бяха достатъчно ясно казани ~~и~~ дори повторени от някои другари.

Задачата беше много трудна и може би най-големите уплахи преживях аз. Бях много разстроен и ~~много~~ заради това, този резултат, който имах възможност да видя тази вечер, ми подеждва доста успокоително. Трябва да кажа, че за първи път това представление ^{то} се завъртва цяло. Ние карахме, карахме и току спрем някъде - я на сцената с шпагите, я някъде по-напред. Втората част на представлението има още да се доработва.

Искам специално да отбележа играта на Стефан Данаилов, на Велко Кънев, на Наум Шопов. Тук бяха направени някои бележки ~~но~~ аз мисля, че кралят е абсолютно ясен. Не знам тази роля дали е по-подходяща за Велко Кънев или за някой друг, но ми се струва, че за един голям актьор подходяща и неподходяща роля няма - трудно може да се прави такава класация.

Благодаря и на всички останали, които са в състава, всеки от тях достойно се бори за своята част в спектакъла. Имам чувството, че на сцената на Народния театър е влязъл един голям свят, който има още да се шлифова, да се изпишва, но този свят е факт, той присъствува с големите идеи, с това огромно богатство от Шекспир и още повече, че този свят се прави в традицията на Народния театър "Иван Вазов" - в традицията на неговата режисура, на неговата актьорска школа, което за мен специално е много важно.

До 17 април - този път, както виждате успяхме да направим художествения съвет по-рано, - има достатъчно време за да се доизпишат много неща, свързани с бележките, които се направиха тук - сцената с гробищата, сцената с чадърите и т.н. - те се изясниха достатъчно и мисля, че не е необходимо да ги повтарям и аз. Този път ще помоля Асен Шопов да бъде старателен в изследването на препоръките, които се направиха и да ги вземе под внимание.

Аз отбелязах трима изпълнители на главни роли, - не искам да се спирам на това, че има недостатъци в тяхното изпълнение, това са неща, с които ние винаги се срещаме. Но тук се срещаме и с един реализиран творчески художествен факт, който смятам, че прави чест на Народния театър след всичките големи

колебания и съмнения, които преживяхме. Искам да кажа, че в театъра има и злонамерени хора, които се занимават с това да тровят атмосферата - външни, вътрешни, няма значение, - да тровят атмосферата и да създават противоречия, конфликти, които не са от полза за нашия театър. Трябва да се борим с тези неща и да ги преодоляваме с високо професионално и творческо отношение към задачите, които имаме.

В напредналата втора половина от сезона ние можем да се поздравим с един спектакъл, който смятам, че ще има добра съдба на нашата сцена. То е голямо произведение на световната драматургия и заслужава такава съдба.

Искам да изкажа своята благодарност на целия състав. Въпреки всичките неща, както се казва - добрият край увенчава делото.

Моля членовете на художествения съвет утре вечер да бъдат на представлението на камерната сцена. Художествените съвети не бяха така предвидени един след друг, но... така се случи.

. Благодаря на всички.

Закривам заседанието.

ДИРЕКТОР:

/Д. Фучеджиев/